

AUTEUR: Nele Desimpelaere
BRON: Pieter Trogh

Het Documentatiecentrum en Archief voor Daensisme en hedendaagse geschiedenis van de Denderstreek (D. A. D. D. vzw) rondde in september 2008 de inventarisatie en de valorisatie van het bedrijfsarchief van de NV Bonnetterie Bosteels – De Smeth, beter bekend als de “beenkledingfabriek” du Parc uit Aalst, af. De resultaten werden onder meer gepubliceerd op de webstek van de stad Aalst (<http://www.aalst.be/default.asp?siteid=1&rubriekid=875>). Het bedrijfsarchief kwam in handen van het Stads-

archief van de stad Aalst. De doelstellingen die deze inventaris voor ogen had, waren de archivistische ontsluiting van het bedrijfsarchief van Bonnetterie Bosteels – De Smeth, de valorisatie van het bedrijfsarchief gekoppeld aan de valorisatie van het industrieel archeologisch erfgoed van dit bedrijf én deze nalatenschap toegankelijk te maken voor alle onderzoekers.

Een deel van het overgebleven erfgoed van Du Parc onder de vorm van kousen en panty's allerhande wordt rijkelijk getoond in de tentoonstelling **Lingerie. Zo zacht als zij** die u nog kan bezoeken tot 26 april 2009 in het MIAT. Het leek ons dan ook voor de hand

Het archief van kousenfabriek *du Parc* uit Aalst

liggend om een artikel te wijden aan deze waardevolle archiefontsluiting.

Onze dank gaat hierbij vooral uit naar Pieter Trogh en Jeroen Meert die het project coördineerden en hun medewerking verleenden om dit artikel tot stand te laten komen. Het beeldmateriaal werd eveneens door hen ter beschikking gesteld wat betreft het historische gedeelte. In een eerste deel wordt de geschiedenis van het bedrijf geschetst, daarna komt een brokje geschiedenis van het archief zelf en tenslotte wordt ingegaan op de inventarisatie en de ontsluiting van het archief.

Als bronmateriaal baseren we ons hoofdzakelijk op teksten van de hand van Pieter Trogh.

oriek t ontsloten

Geschiedenis van “Bosteels”

Hoe het begon

Het bedrijf is in Aalst ontstaan tussen 1875 en 1880, een exacte datum is niet bekend. In het jaar 1875 werd reeds door het echtpaar Gustaaf Bosteels – Marie-Cecile De Smeth een bedrijfje opgericht waar handschoenen werden gemaakt. Anno 1995 droeg het bedrijf nog steeds de familienamen van de stichters. De kleine firma die in het begin alleen handschoenen vervaardigde, werd vrij snel een bescheiden werkhuis. Op een groepsfoto van het personeel uit 1887 kunnen al 67 personen geteld worden. Uit boekhoudkundige balansen kan opgemaakt worden dat de onderneming goed draaide.

In 1902 overleed echter Gustaaf Bosteels op vrij jonge leeftijd waardoor zijn vrouw er alleen kwam voor te staan. Kleinzoon Herman Bosteels die later in de zaak terecht kwam omschrijft zijn grootmoeder als een progressieve dame met heel veel doorzettingsvermogen. Op die manier slaagde ze erin het werk van haar echtgenoot verder uit te bouwen. Leopold Bosteels, vader van Herman Bosteels, zou vanaf 1914 meer dan 30 jaar aan het hoofd staan van het familiebedrijf en de stuwende kracht betekenen voor de schaalvergroting van het bedrijf. “Bosteels” – zoals het bedrijf toen vooral bekend stond - geraakte vrij goed door de moeilijke oorlogsjaren en na de oorlog nam de productie van handschoenen toe. Deze werd aangevuld met de productie van kousen. In 1919 werkten al 200 mensen bij de firma.

In 1922 werden nieuwe fabriekshallen gebouwd in de Erembodegemstraat die volledig bedoeld waren

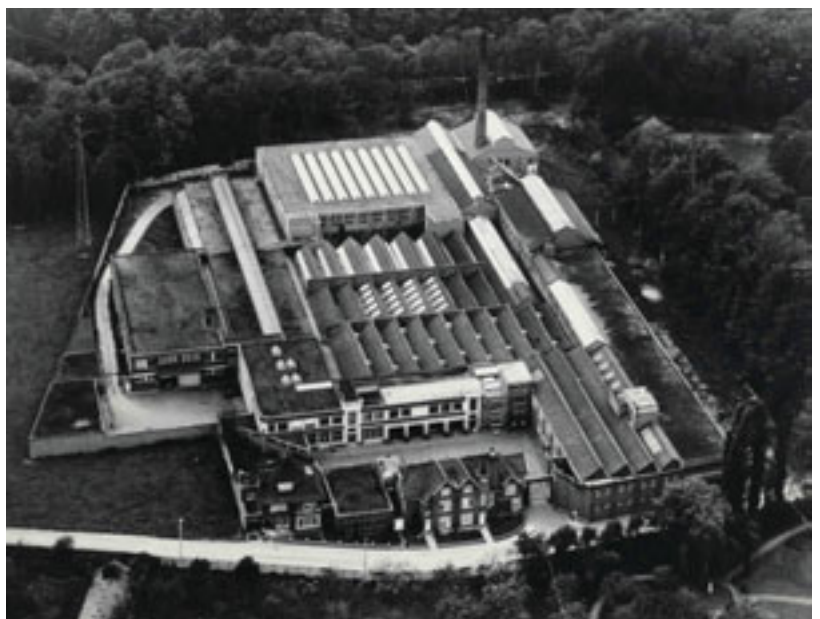

Boven: Groepsfoto van het personeel in 1887. Onder: Luchtfoto van de fabriekshallen in de Erembodegemstraat. Stadsarchief Aalst

voor de productie van dameskousen. Gewone handbreimachines moesten al snel wijken voor automatische *Cottonmachines* waardoor de ambacht echt industrie werd. De combinatie van een grotere vorm van automatisering en de verhoogde productie zorgde ook niet voor een daling van de tewerkstelling, integendeel. De afzet moest zelfs verhoogd worden als gevolg van de verlaagde kostprijs. Met de nieuwe machines had het bedrijf ook beter opgeleid personeel nodig om de getouwen te kunnen bedienen. Hoewel vooral dameskousen geproduceerd werden, bleef men ook nog handschoenen maken en verkopen. Maar omdat “Bosteels” sinds de jaren 1960 de concurrentie niet meer aan kon met de lageloonlanden, stopte men de productie van gebreide handschoenen in 1965. In de loop der jaren werd de industriële site in de Erembodegemstraat steeds verder uitgebouwd: in 1995 bedroeg de vloeroppervlakte van het bedrijf 3,8 hectare.

NV Bonneterie Bosteels – De Smeth

Op 4 februari 1927 kreeg Bosteels – De Smeth een nieuwe juridische bedrijfsvorm onder de naam NV

Tot 1965 produceerde 'Bosteels' handschoenen.
Stadsarchief Aalst

Bonneterie Bosteels – De Smeth. In de volksmond bleef iedereen het echter hebben over "Bosteels". De vennootschap had "de uitbating van een breigoedfabriek" als doel.

In 1933 werd een andere fabriek uit Aalst, LABOR, door "Bosteels" opgekocht waar heren- en kindersokken, en later ook damessokken, geproduceerd werden. Door die uitbreiding besloeg de bedrijfsruimte van het bedrijf zowat 5 hectare.

In de Erembodegemstraat werden op dat moment al 3,5 miljoen paar dameskousen op jaarbasis gemaakt. De gebruikte grondstoffen hier waren gemerceriseerde garens uit rayonne, kasjmier, katoen en wol. De doorbraak van nylon kwam er na WO II. Net voor de

oorlog beschikte "Bosteels" over ongeveer 100 getouwen en verdienden zowat 900 mensen er hun brood.

Met de in 1941 verworven meerderheidsparticipatie in de *NV Roemer* - een Brusselse fabriek gespecialiseerd in het verven, veredelen en krimpvrij maken van katoenstoffen - bezat "Bosteels" ook een ververij en textielafwerking.

du Parc en de bloeiperiode

Voor de *NV Bonneterie Bosteels – De Smeth* was 1953 een mijlpaal in de geschiedenis. Toen werd immers de merknaam *du Parc* voor dameskousen gelanceerd, hoewel de Belgische nylonindustrie op dit moment wel op apegapen lag. Maar de leiding van "Bosteels" had direct na de oorlog immense inspanningen geleverd om hun machinepark te moderniseren met de modernste technieken uit de Verenigde Staten. Deze technieken waren gericht op de bewerking van nylondraad, een zeer fijne vezel, maar zeer sterk. De keuze voor nylon bleek de juiste te zijn, want kort na de oorlog explodeerde de vraag naar nylonkousen. Het bedrijf was zowat de eerste firma in ons land die aan de vraag kon voldoen en zij boden diverse soorten nylonkousen aan onder het merk *du Parc*.

Hiermee verwierf "Bosteels" langzamerhand het monopolie over de hele binnenlandse productie van dameskousen en nadien panty's. Zelfs op internationaal vlak kreeg *du Parc* een standaardstatus toegerekend net zoals de naam *du Parc* in de regio Aalst een waar begrip werd. De merknaam was sterk geïnspireerd door de ligging van de fabriek, vlak naast het Aalsterse stadspark en was in het Frans omdat Parijs

Na de oorlog ontstond een enorme vraag naar nylonkousen.
Stadsarchief Aalst

Enkele belangrijke investeringen deden de nv de controle verwerven over zowat alle productieprocessen. *Stadsarchief Aalst.*

in die tijd de modewereld dicteerde. De naam “Bosteels” verdween stilaan op de achtergrond, men werkte bij “*du Parc*”. Tegen de jaren 1960 verschaftte het familiebedrijf zowat 1000 personen werk en was het een van de voornaamste werkgevers in Aalst.

Door het grote succes van deze modelijn werden ook intern enkele veranderingen ingevoerd. De oprichting en de uitbouw van een commerciële dienst was hierbij zonder twijfel de belangrijkste.

Vanaf 1957 startte het bedrijf een afdeling die zelf kon voorzien in de texturatie van synthetische garens voor eigen gebruik. Op die manier kon men zelf nylon-garens omvormen tot mousse- en stretchdraad. Hier kwamen in 1964 ook de eerste machines voor het omwikkelen van elastomeergarens, de nieuwe grondstof voor steungevende artikelen. Door deze investeringen had de nv intussen de controle verworven over zowat alle productieprocessen, wat mee de reden was achter het enorme succes van deze textiel fabriek.

De panty: hoe het groeide

In de jaren 1960 kende de mode een grote en bewogen evolutie. Vrouwen kregen genoeg van de traditionele kous met naad en de *panty* was het antwoord van de kousenindustrie op deze woelige omwentelingen. Deze kous zonder jarretellen liet toe om minirokjes te dragen in elk seizoen. “Bosteels” speelde graag in op deze nieuwe trend en paste haar machinepark opnieuw aan.

De basis van de panty waren nylongarens, verwerkt tot draden van mousse of stretch. Eerst was het nodig om de nylonvezels elastisch te maken. Dit proces werd “de texturatie” of “het twijnen” genoemd. Daarna werden de draden en de garens naar de breiafdeling gebracht waar ze op “rollen” van rondbreimachines geplaatst werden. Op deze machines zaten draaiende cilinders met zowat 400 op en neer bewegende naal-

den die van garen werden voorzien. Rond 1980 bedroeg de dagelijkse productie ongeveer 60 000 paar rollen. De op rollen gezette garens gingen dan naar de confectieafdeling. Daar werd het bovenste deel, de broek van de panty, op een bepaalde lengte afgesneden en tenslotte moest men nog twee rollen aanpassen om de specifieke vorm van de panty te krijgen. De laatste bewerking in deze afdeling was het verstevigen van de hielen en het kruis van de panty. Nadien kwamen de panty’s in de ververij. Naargelang de grootte en specifieke eigenschap werden de kousen in nylonzakken gestopt om achteraf in een verfrommel te belanden. Achteraf kregen de panty’s in de vormerij nog hun definitieve vorm waarbij de kous of de panty effen en kreukvrij gemaakt moest worden. Uiteindelijk werden alle producten gecontroleerd en ingepakt in de afdeling die men binnen de fabriek “*den après*” noemde.

Minouche, de discountpanty

Vanuit de Verenigde Staten kwam in de jaren 1960 een nieuw verdeelconcept: de *discount*. Producten werden verkocht in weinig verzorgde gebouwen zoals verlaten fabrieksgebouwen of oude cinemazalen. In ons land was de keten *Super-Bazar*, verbonden met *Grand-Bazar*, de eerste die dit nieuwe distributieconcept uitvoerde. Gevestigde merken werden er verkocht onder de normale verkoopprijs. “Bosteels” moest nadenken hoe men op deze nieuwe trend kon inspelen.

du Parc werd behouden als prestigemerke, maar men lanceerde het merk *Minouche* waarbij men afstapte van dure afwerking en verpakking, weliswaar zonder kwaliteitsverlies. Men voerde hiervoor een eenmalige grootscheepse publiciteitsactie. Het concept sloeg aan en tot op het einde van de jaren 1990 bleef *Minouche* een van de best verkochte merken in de grootdistributie van ons land. ■■■

Moeilijke tijden voor de Belgische breigoedsector
Vanaf de jaren 1970 begon de breigoedsector inerval te geraken. Diverse oorzaken lagen hier aan de basis: nieuwe modetrends waarbij de panty minder populair werd, moeilijkheden bij de bevoorrading van grondstoffen en de enorme concurrentie door de invoer van goedkope producten uit andere Europese landen en lagelonenlanden. Alleen de firma's *Bosteels* en *Artemis* uit Wetteren wisten stand te houden. In 1979 bedroeg het aandeel van "*Bosteels*" in de totale Belgische panty's- en kousenproductie 79%. Er werkten ongeveer 700 personeelsleden.

du Parc in de sportwereld

Er moest dus een antwoord gezocht worden op de verlieslatende productie van traditionele kousen en panty's. Een interne marketingstudie dacht het antwoord te vinden in de productie van sportsokken, meer bepaald in tennissokken. Dank zij het doorzettingsvermogen en het lobbywerk van de toenmalige commerciële directeur en zijn medewerkers kon in november 1979 het allereerste *Belgian Indoor Championship Challenge du Parc* plaats vinden. Onder meer topspeler Björn Borg tekende present. Het opzet bleek een schot in de roos. Vanaf 1981 tekende Borg een contract om voortaan met *du Parc*-sportsokken te spelen wat een enorme weerklank kreeg, niet alleen in ons land, maar ook in het buitenland. Maar wat begon als een sportieve en commerciële stunt draaide uit op een zakelijke koude douche: Borg beëindigde veel vroeger dan verwacht zijn tennis-carrière in 1982.

Het einde

Daarenboven kreeg de kousenfabriek het steeds moeilijker om zich te verweren tegen de toenemende druk van loonkosten en de import van goed-

kope artikelen uit lagelonenlanden. Voor nieuwe investeringen of uitbreidingen bestond amper budgetruimte; vooral de verdediging van de eigen marktpositie stond centraal. Behalve een uitgeholde concurrentiepositie zag het management van "*Bosteels*" bovendien het steeds meer op de achtergrond komen van de markt van de panty's waardoor de omzet steeds verder bleef dalen. Het bedrijf probeerde zich te handhaven door enkel met kwalitatief hoogstaande en originele producten op de markt te komen. In het begin werkte deze strategie, maar met de opkomst van lycra gingen dameskousen langer mee met als gevolg dat de klant zich minder snel nieuwe moest aanschaffen.

De productie- en omzetcijfers bleven achteruit gaan waardoor problemen van tijdelijke werkloosheid voor het personeel ontstonden.

De directie zag geen andere oplossing dan het bedrijf te herstructureren en af te stemmen op de economische realiteit. Niettegenstaande enkele drastische personeelsafdankingen en pogingen tot schaalvergroting met afzetmarkten in Oost- en West-Europa, kon het tij op langere termijn niet gekeerd worden. Op 1 maart 2001 sprak de Rechter van Koophandel het faillissement uit van de kousenfabrikant.

Het Bosteelsarchief: de geschiedenis

Historiek

Tijdens het bestaan van de *NV Bonneterie Bosteels – De Smeth* werd het archief van het bedrijf opgeslagen in de kantoren van de gebouwen in de Erembodegemstraat. Het dynamisch archief – de meest actuele dossiers en documenten die het bedrijf nodig had om zijn activiteiten uit te voeren –

In 1981 tekende toptennisser Borg een contract om voortaan met *du Parc*-sportsokken te spelen. *Stadsarchief Aalst*.

werd bijgehouden op het secretariaat of in de kantoren van afdelingshoofden en managers. Waarschijnlijk maakte men gebruik van zowel een rubriekensysteem als van een dossiersysteem.

Het statisch archief – het oudste archief wat men niet direct nodig had tijdens de uit te voeren dagelijkse handelingen – werd bewaard in speciale kluisen en berguimtes, gestapeld op rekken. Hieruit blijkt dat de firma toch bekommerd was om zijn papieren patrimonium. Na de faillietverklaring in 2001 werd door de curatoren beslist het bedrijfsarchief te schenken aan het Documentatiecentrum en Archief voor Daensisme en hedendaagse geschiedenis van de Denderstreek (D. A. D. D. vzw) en sindsdien zou het archief bewaard worden in het Stadsarchief van de stad Aalst. Met de hele verhuisoperatie was een enorme tijdsdruk gemoeid: omwille van praktische redenen moest de overdracht binnen een (zeer) beperkte tijd gebeuren. Een overdrachtslijst was er evenmin en de chaos waarin het archief werd gevonden, bleek al vrij groot te zijn. De verschillende onderdelen bleken immers al diverse keren van plaats veranderd te zijn binnen het gebouw zelf, opgestapeld in verschillende gangen en magazijnen. Het jaarverslag van 2001 van de stad Aalst beschrijft dat het ging om een “zeer uitgebreid archief van om en bij de 300 strekkende meter”, maar volgens getuigenissen heeft slechts ongeveer 200 strekkende meter archief de stadsarchiefdepots bereikt. Het archiefbestand werd in 2003 en 2005 nog aangevuld met een aantal schenkingen en met nog tientallen meters archief die werden opgehaald in de site in 2003 en 2006. De toestand waarin de achtergebleven bestanden aangetroffen werden, was ronduit schrijnend: geforceerde deuren, door elkaar gehaalde documenten, resten brandstapeltjes, schade allerhande.

Niettegenstaande deze ravage konden nog enkele meters archief gered met als gevolg dat er nu zo’n 237 strekkende meter van het *Bosteelsarchief* bewaard wordt in het Stadsarchief.

Met een ruwe plaatsingslijst gemaakt bij de overdracht in 2003 sprongen de belangrijkste series van het archief in het oog zodat nadien verder vooral geselecteerd kon worden met het oog op documenten over de werking en de structuur van het bedrijf.

Een volgende stap was het ontwerp van een archiefschema dat een belangrijke rol speelde in de uiteindelijke inventarisatie. Tijdens het beschrijvingsproces kwam ook aan het licht dat er zich heel wat rommel in het archief bevond, waaronder honderden rekeninguittreksels (van de 237 strekkende meter overgebracht archiefbestanden bleek 58 strekkende meter uit rekeninguittreksels te bestaan!). Deze werden dan ook vernietigd want ze voegden geen waarde toe omdat deze informatie eveneens verwerkt is in de boekhouding.

Maar verder werd alles bewaard. Het overgebleven

Zicht op het huidige stadsarchief van Aalst.

archief van de *NV Bonneterie Bosteels – De Smeth* beslaat nu genummerd en verpakt iets meer dan 102 strekkende meter, beschreven in 2481 archiefnummers. Daar komen nog enkele deelbestanden bij van klantendossiers, dossiers van de Sociale Dienst en archiefbescheiden van andere archiefvormers waaronder enkele leden van de familie Bosteels of handelspartners van het bedrijf.

Belang van het archief

De laatste jaren bestaat een groeiende interesse voor het wetenschappelijke en historische aspect van bedrijfsarchieven. Binnen de Vlaamse Gemeenschap zou men bedrijfsarchieven zelfs willen erkennen als een nieuw “thema-archief”.

Historische informatie zou immers richtinggevend kunnen zijn bij actuele beslissingsprocessen en dit onder meer bij de profilering van een bedrijf op de markt, de bedrijfscultuur en het personeelsbeleid, de public relations en marketing en de communicatie.

Als neerslag van de dagelijkse bedrijfsactiviteiten kunnen bedrijfsarchieven belangrijke archiefseries omvatten zoals jaarverslagen, personeelsbladen, reglementen, kaarten, foto’s... Deze kunnen op hun beurt interessante informatiebronnen vormen voor diverse wetenschappelijke disciplines onder meer de sociaal-economische geschiedenis, industriële archeologie, kunst- en architectuurgeschiedenis, management en bestuurskunde.

Het *Bosteelsarchief* in de hierboven geschetste context betekent een belangrijke bron. Niet alleen de eigen bedrijfshistorie wordt hiermee bewaard, maar vormt hiermee ook een aanvulling op de geschiedenis van de Vlaamse textielnijverheid. Daarenboven kan uit het archief ook informatie teruggevonden worden die kan kaderen in de plaatselijke

Project de Pers

Powered by Porto

www.porto.be

Ook voor historisch beeldmateriaal kan u er terecht.

sen het bedrijf als maatschappelijke zetel en externen) en *Personen* (briefwisseling van kaderleden van de Raad van Bestuur).

Een tweede luik werd *Financieel en Administratief Beheer*. Dit luik werd eveneens onderverdeeld in vier grote delen die sterk op zichzelf staan: *Financiën en Boekhouding*, *Personeelsbeheer*, *Sociale verplichtingen en regelingen* en *Secretariaat*.

Binnen *Financiën en Boekhouding* wordt als eerste rubriek *financieel beheer* beschreven, documenten over financiën in de ruime betekenis van het woord, daarna komen de *boekhouding*, *fiscale aangiften* en *statistisch materiaal en documentatie*.

De onderdelen *Personeelsbeheer* en *Sociale Verplichtingen en regelingen* staan voor het personeelsbeheer in de brede zin van het woord. Het *Secretariaat* was verantwoordelijk voor de bewaring van het archief en de dossiers van het bedrijf.

Productie beslaat het derde luik binnen deze inventarisatie, de allerbelangrijkste functie van elk productiebedrijf. Hierbinnen ontstonden twee onderdelen met enerzijds de algemene en belangrijkste stukken in verband met de productie en anderzijds documenten over de technische ondersteuning van de productieprocedures.

Het vierde luik van deze inventaris behelst het *Commercieel Beheer*. Hierbij komen de functies *verkoop*, *reclame en verkoopspromotie* en *product management* uitvoering aan bod. Dit luik wordt afgeslo-

ten door de stukken die vallen onder de functie *verzending*.

Het vijfde en laatste luik in deze inventaris bevat de *Documentatie en Bibliotheek* van het bedrijf. In feite vallen deze documenten buiten het bedrijfsarchief, maar ze vormen er wel een praktische aanvulling op. ■

praktisch

- <http://www.aalst.be/?rubriekid=875>
- de inventaris kan digitaal geraadpleegd worden in de leeszaal van het Stadsarchief van Aalst

Jeroen Meert (°1978, Aalst) afgestudeerd in 2001 als licentiaat geschiedenis, slaagde in 2005 voor de Master na Master Archivistiek. Sinds 2003 werkt hij als wetenschappelijk medewerker/archivaris (bestuurssecretaris) voor het D.A.D.D. vzw.

Pieter Trog (°1982, Dendermonde) studeerde in 2004 af als licentiaat in de Geschiedenis, en haalde nog een Master na Master in de Journalistiek (2005) en in de Archivistiek. Hij werkt momenteel als projectmedewerker voor het D.A.D.D. vzw.